

УДК 37.013.2/32+061.23

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ СОЦІАЛЬНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Павлишина Н.Б., к. пед. н.,
доцент кафедри педагогіки вищої школи
ПВНЗ «Академія рекреаційних технологій і права»

Уточнено сутність поняття «готовність майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у закладах соціального обслуговування людей похилого віку». Визначено педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку, серед яких мотивування й стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів для активного включення в соціальну роботу з людьми похилого віку за посередництва волонтерської роботи; використання інтерактивних методів навчання для проектування соціальної роботи з людьми похилого віку; організація практичної діяльності студентів за допомогою студентської інтернет-спільноти «Соціальна геріатрія».

Ключові слова: *готовність до професійної діяльності, майбутні соціальні працівники, люди похилого віку, заклади соціального обслуговування, модель, педагогічні умови.*

Уточнена сутність поняття готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку. Визначено педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку: мотивація й стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів для активного включення в соціальну роботу з людьми похилого віку при посередництві волонтерської роботи; використання інтерактивних методів навчання для проектування соціальної роботи з людьми похилого віку; організація практичної діяльності студентів з допомогою студентської інтернет-спільноти «Соціальна геріатрія».

Ключевые слова: *готовность к профессиональной деятельности, будущие социальные работники, люди пожилого возраста, учреждения социального обслуживания, модель, педагогические условия.*

Pavlyshyna N.B. PEDAGOGICAL CONDITIONS OF READINESS FORMATION OF FUTURE SOCIAL WORKERS FOR PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE INSTITUTIONS OF SOCIAL SERVICES FOR THE ELDERLY

The essence of the concept of future social workers' readiness for professional activity in the institutions of social services for the elderly has been precised. Pedagogical conditions of readiness formation of future social workers for the professional activity in the institutions of social services for the elderly have been determined, including motivating and stimulating of teaching and learning activity of students for active involvement in social work with old people through the mediation of volunteer work; the usage of interactive teaching methods for the social work' design with the elderly; organization of students' practical activity through student online community "Social Geriatrics".

Key words: *readiness for professional activity, future social workers, elderly, social care institutions, model, pedagogical conditions.*

Постановка проблеми. Входження України до єдиного освітнього простору вимагає пошуку нових моделей підготовки фахівців соціальної сфери. У зв'язку з цим, усе більшої актуальності набуває обґрунтування нових підходів до підготовки та пошук ефективних педагогічних умов формування готовності майбутніх соціальних працівників, здатних ефективно здійснювати соціальну роботу з людьми похилого віку у закладах соціального обслуговування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему підготовки майбутніх соціальних працівників у вищих навчальних закладах України схарактеризували у своїх

наукових працях О. Карпенко, О. Плахотнік, С. Товщик. Значне теоретичне й практичне значення для розв'язання проблеми дослідження мають наукові праці щодо питань підготовки фахівців із соціальної роботи до професійної діяльності (Т. Голубенко, І. Зимня, О. Іванова, О. Тополь, М. Фірсов та ін.). Особливості становлення соціального працівника як професіонала розглядали В. Бочарова, Н. Клименко, В. Поліщук, В. Сластьоніна.

Незважаючи на посилену увагу науковців до проблеми формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності, залишається не вивченою

низка важливих для теорії й практики професійної освіти питань. Зокрема, не визначено педагогічні умови формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку.

Постановка завдання. З огляду на вищезазначене завдання полягає в обґрунтуванні педагогічних умов формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку. Поняття «готовність майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку» розглянуто як цілісну властивість особистості, що характеризується мотиваційно-ціннісною орієнтацією на впровадження системи соціальних заходів щодо сприяння, підтримки й реалізації соціальних послуг, які надаються в соціальних інституціях на різних рівнях реалізації соціальної політики держави, а також професійно-орієнтованими знаннями, вміннями, навичками й особистісними якостями, спрямованими на подолання чи пом'якшення життєвих труднощів, підтримку соціального статусу й повноцінної життєдіяльності людей, які досягли пенсійного віку та припинили щоденну професійну діяльність [3].

Для вирішення поставлених завдань використано теоретичні методи дослідження: аналіз філософської, наукової (педагогічної та психологічної), навчально-методичної літератури з проблеми дослідження; вивчення, порівняння й узагальнення педагогічного досвіду задля визначення педагогічних умов формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для того щоб за час навчання у вищих навчальних закладах підготувати майбутніх соціальних працівників до ефектної професійної діяльності, необхідно, на думку Т. Аветісяна, дотримуватися наступних умов освітнього процесу: розробки навчальних планів і програм за спеціальними дисциплінами на основі сучасних наукових поглядів на теорію соціальної роботи, з орієнтацією на цінності соціальної роботи як професійної діяльності; обов'язковість вивчення досвіду соціальної роботи у всіх спеціальних дисциплінах і спецкурсах; розкриття змісту ефективної професійної діяльності соціального працівника у всіх видах навчальної роботи у ВНЗ; усвідомлення суб'єктивної позиції майбутнім соціальним працівником; забезпечення взаємозв'язку змістовно-процесуальної підготовки й

внутрішньо-особистісного формування готовності студентів до соціальної роботи; розвиток таких особистісних якостей у студентів як орієнтація на людину, вміння ефективно взаємодіяти з іншою людиною й позитивно спілкуватися з нею, прагнення до професійного самовдосконалення, творчого характеру праці; формування у студентів потреб і інтересів у підготовці себе до професійної діяльності, їх участі в науково-дослідній роботі в галузі соціальної роботи; надання студентам можливості участі у волонтерській діяльності; здійснення спеціальної підготовки співробітників закладів соціальної сфери до приймання практикантів, орієнтація їх на контакти й взаємне співробітництво. Лише при створенні цих умов в освітньому процесі можна сподіватися, що майбутня професійна діяльність студентів за фахом «соціальна робота» виявиться ефективною [1].

Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників буде більш дієвою, якщо враховувати такі педагогічні умови підготовки фахівців, які дають змогу готувати висококваліфікованих фахівців, здатних здійснювати ефективну соціальну роботу з людьми похилого віку: мотивування й стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів заради активного включення в соціальну роботу з людьми похилого віку за посередництва волонтерської роботи; використання інтерактивних методів навчання з метою проектування соціальної роботи з людьми похилого віку; організація практичної діяльності студентів за допомогою студентської інтернет-спільноти «Соціальна геріатрія».

Розкриємо зміст цих педагогічних умов.

Перша педагогічна умова – мотивування й стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів з метою активного включення в соціальну роботу з людьми похилого віку за посередництва волонтерської роботи – дає змогу залучати майбутніх соціальних працівників до волонтерської роботи з людьми похилого віку, у процесі якої в студентів формуються позитивні мотивації, установки та ціннісні орієнтації на оволодіння технологіями соціальної роботи з клієнтами геронтологічної групи. Педагогічна умова визначена на основі аналізу досвіду підготовки соціальних працівників у зарубіжних країнах, де участь студентів у волонтерській роботі є обов'язковою.

Важко не погодитися з О. Гомонюк, яка зазначає, що для студентів волонтерство є чудовою можливістю самореалізації, дає змогу особисто здійснити внесок у розв'язання соціальних проблем, випробувати свої можливості, беручи участь у проектах і програмах соціальної спрямованості [2].

Волонтерська робота, що здійснюється студентами на базах територіальних центрів соціального обслуговування (надання соціальних послуг) та геріатричних пансіонатів у період навчання на другому курсі, передбачає надання волонтерської допомоги у побуті людям похилого віку. Це сприяє ознайомленню студентів із завданнями, особливостями і напрямками волонтерської роботи з людьми похилого віку, визначенню кола знань та вмінь, якими повинен володіти волонтер під час роботи з такою категорією клієнтів. На третьому курсі участь у волонтерській роботі передбачає здійснення студентами просвітницько-профілактичної роботи з клієнтами геронтологічної групи, зокрема, залучення людей похилого віку до громадської діяльності, організацію їх дозвілля. В результаті, у студентів формуються уміння та навички щодо здійснення професійної комунікації, командної роботи і соціальної профілактики. Участь студентів у волонтерській роботі на четвертому курсі полягає в організації ними волонтерських груп, проведенні навчальних курсів, тренінгів, семінарів, на яких нові волонтери отримують знання, уміння та навички, необхідні для виконання соціальної роботи з людьми похилого віку. Такий вид волонтерської роботи формує в студентів мотивацію до виконання професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку.

Отже, основним напрямом волонтерської роботи з людьми похилого віку є соціальна опіка та соціальний захист. Мета участі у волонтерській роботі полягає у формуванні гуманного ставлення студентів до громадян похилого віку, проведення благодійних акцій, привертання уваги громадськості до проблем літніх людей.

Такий вид діяльності сприяє підвищенню соціальної активності студентів, дає змогу бути поінформованим щодо важливих проблем людей старшого покоління. У процесі здійснення волонтерської роботи з людьми похилого віку формуються такі людські якості, як гуманність, доброзичливість, співпереживання, комунікабельність, співчуття, толерантність, терпіння, емпатія. Окрім того, волонтерська робота сприяє набуттю практичного досвіду, розвитку лідерських якостей, особистих, професійних та творчих здібностей.

Друга педагогічна умова – використання інтерактивних методів навчання для проектування соціальної роботи з людьми похилого віку – дає змогу спрямувати студентів на саморозвиток та активне набуття системи знань, умінь і навичок, необхідних для виконання професійної діяльності в закла-

дах соціального обслуговування клієнтів геронтологічної групи за допомогою застосування сучасних інформаційних технологій.

Інформаційні технології навчання дозволяють сформувати систему безперервного навчання майбутніх соціальних працівників, що спрямована на постійний розвиток особистості протягом усього терміну навчання. Їх застосування надає доступ до електронних джерел інформації, підвищує у студентів ефективність самостійної роботи.

Інформаційне забезпечення навчального процесу формування готовності майбутніх соціальних працівників полягає у використанні сучасних комп'ютерних технологій. Зокрема, мультимедійні лекції сприяють підвищенню інтерактивного діалогу між лектором та аудиторією, що, у свою чергу, впливає на розвиток у студентів здатності до здійснення аналізу і узагальнення отриманої інформації. Технологія мультимедія сприяє активізації пізнавальної діяльності у студентів.

Інформаційно-комп'ютерне забезпечення навчальних дисциплін має включати створення електронних навчально-методичних комплексів та розміщення їх на базі системи управління навчанням Moodle.

Інтерактивне спілкування під час аудиторних занять за допомогою смартфонів та ноутбуків активізує процес взаємодії аудиторії. Студенти мають можливість отримувати додаткову інформацію в інтернеті, брати участь в спеціальних інтернет-опитуваннях, проходити різноманітні тестування он-лайн.

Третя педагогічна умова – організація практичної діяльності студентів за допомогою студентської інтернет-спільноти «Соціальна геріатрія» – дає змогу організувати єдиний освітній простір навчально-практичної діяльності студентів, спрямованої на поєднання теоретичного навчання та здійснення практичної діяльності у сфері соціального захисту людей похилого віку.

У соціальній мережі ВКонтакте створена і функціонує інтернет-спільнота «Соціальна геріатрія», учасниками якої є як студенти, науково-педагогічні працівники, так і працівники закладів соціального обслуговування людей похилого віку. Мета інтернет-спільноти – обговорення специфіки соціальної роботи та проблем людей похилого віку. Учасники мають можливість обмінюватися інформацією, отримувати знання з інноваційних методів соціальної роботи, задавати питання, брати участь у продуктивних дискусіях, дізнаватися про можливості здійснення волонтерської діяльності. Кожен студент, використовуючи можливості спільноти, може взяти участь

у розв'язанні проблем, що піднімаються на обговоренні у процесі аудиторної роботи та дати відповіді на поставлені запитання шляхом записів із поясненнями та коментарями на інтернет-сторінці. Це сприяє розвитку творчого пошуку у студента та дає можливість викладачу слідкувати за його активністю.

Для того щоб стати учасником інтернет-спільноти, студенту необхідно створити акаунт у соціальній мережі ВКонтакте та приєднатися до інтернет-спільноти «Соціальна геріатрія». Модератором інтернет-спільноти виступає викладач, який слідкує за активністю її учасників. Усі учасники інтернет-спільноти (студенти, науково-педагогічні працівники, соціальні працівники-практики) можуть узяти участь у розв'язанні соціальних проблем, що піднімаються для обговорення у процесі аудиторної роботи та дати відповіді на поставлені запитання шляхом записів з поясненнями та коментарями на інтернет-сторінці.

Можливість інтернет-спілкування студентів із соціальними працівниками-практиками, що виконують соціальну роботу з людьми похилого віку у відповідних соціальних закладах, сприяє підвищенню практичної підготовленості майбутнього соціального працівника до виконання професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку. Використання у процесі навчання майбутніх соціальних працівників інтернет-спільноти «Соціальна геріатрія» дозволяє підвищити рівень взаємодії студентського колективу.

Робота студентської інтернет-спільноти «Соціальна геріатрія» сприяє розвитку творчого потенціалу студентів, підвищенню рівня взаємодії студентського колективу та практичної підготовленості майбутнього соціального працівника до виконання професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, виявлені педагогічні умови (мотивування й стимулювання навчально-пізнавальної діяльності студентів для активного включення в соціальну роботу з людьми похилого віку за посередництва волонтерської роботи; використання інтерактивних методів навчання для проектування соціальної роботи з людьми похилого віку; організація практичної діяльності студентів за допомогою студентської інтернет-спільноти «Соціальна геріатрія») сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх соціальних працівників, що дозволяє їм здійснювати соціальну роботу з клієнтами геронтологічної групи у відповідних закладах соціального обслуговування.

Перспективи подальшого дослідження полягають у аналізі змісту підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку у вищих навчальних закладах України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аветісян Т.В. Особливості професійного становлення фахівців із соціальної роботи / Т.В. Аветісян [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.sociology.kharkov.ua/socioprostir/files/magazine/2_2011/4_3_2.pdf.
2. Гомонюк О.М. Формування професійно-педагогічної культури майбутніх соціальних педагогів через організацію волонтерської діяльності / О.М. Гомонюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців : методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Київ-Вінниця : ТОВ фірма «Планер», 2012. – Вип. 29. – С. 344–350 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://elar.khnu.km.ua/jspui/handle/123456789/1242>.
3. Павлишина Н.Б. Формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності у закладах соціального обслуговування людей похилого віку : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Н.Б. Павлишина ; Рівнен. держ. гуманітар. ун-т. – Рівне, 2016. – 20 с.